

EFEKTI LIBERALIZACIJE TRŽIŠTA ENERGENATA U PORTUGALU

Neven Duić¹

Tomislav Jureković²

Maria da Graça Silva Carvalho³

¹Fakultet strojarstva i brodogradnje Sveučilišta u Zagrebu

²Gradska Plinara Zagreb

³Instituto Superior Técnico, Lisabon, Portugal

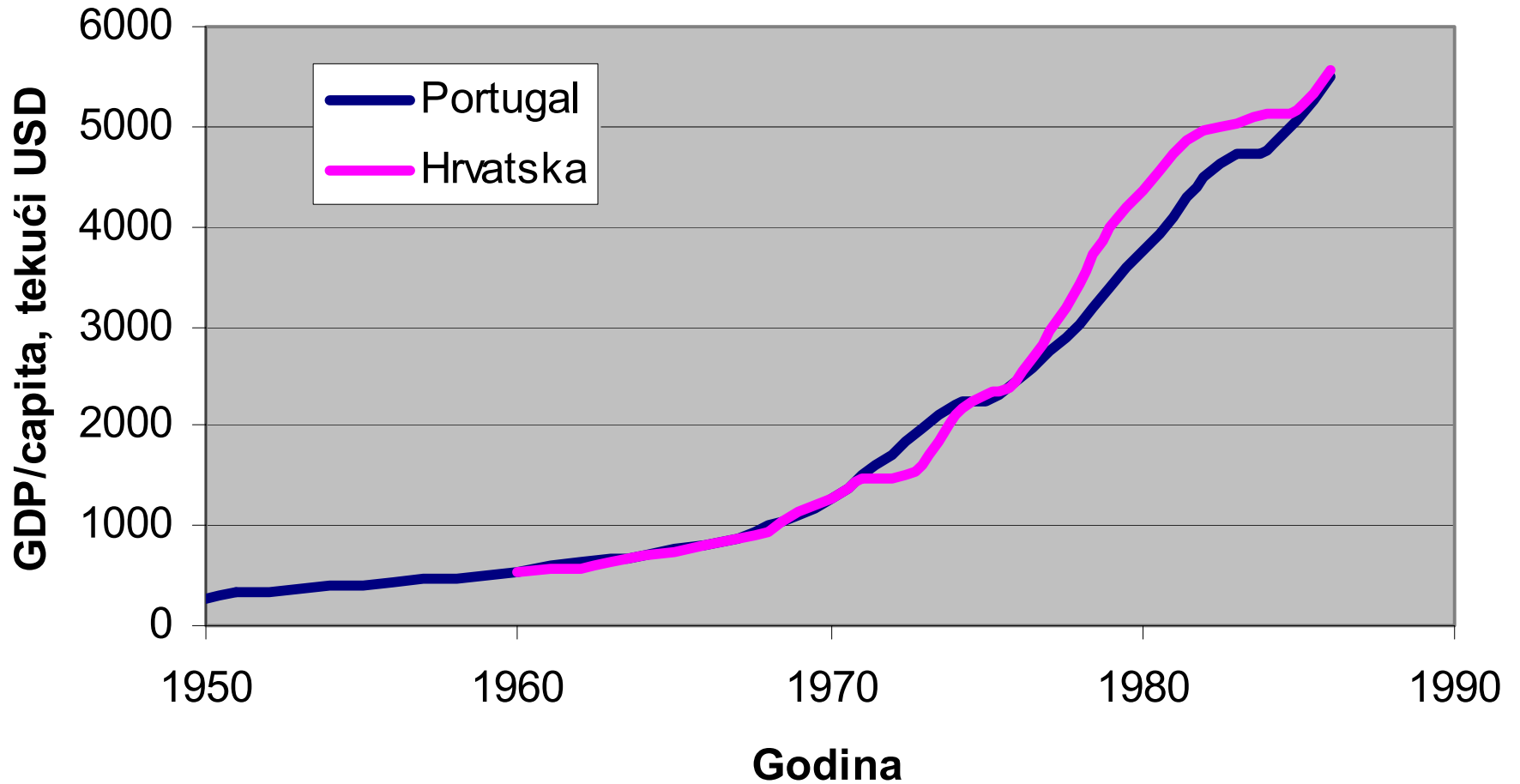

EFEKTI LIBERALIZACIJE TRŽIŠTA ENERGENATA U PORTUGALU

ZAŠTO PORTUGAL?

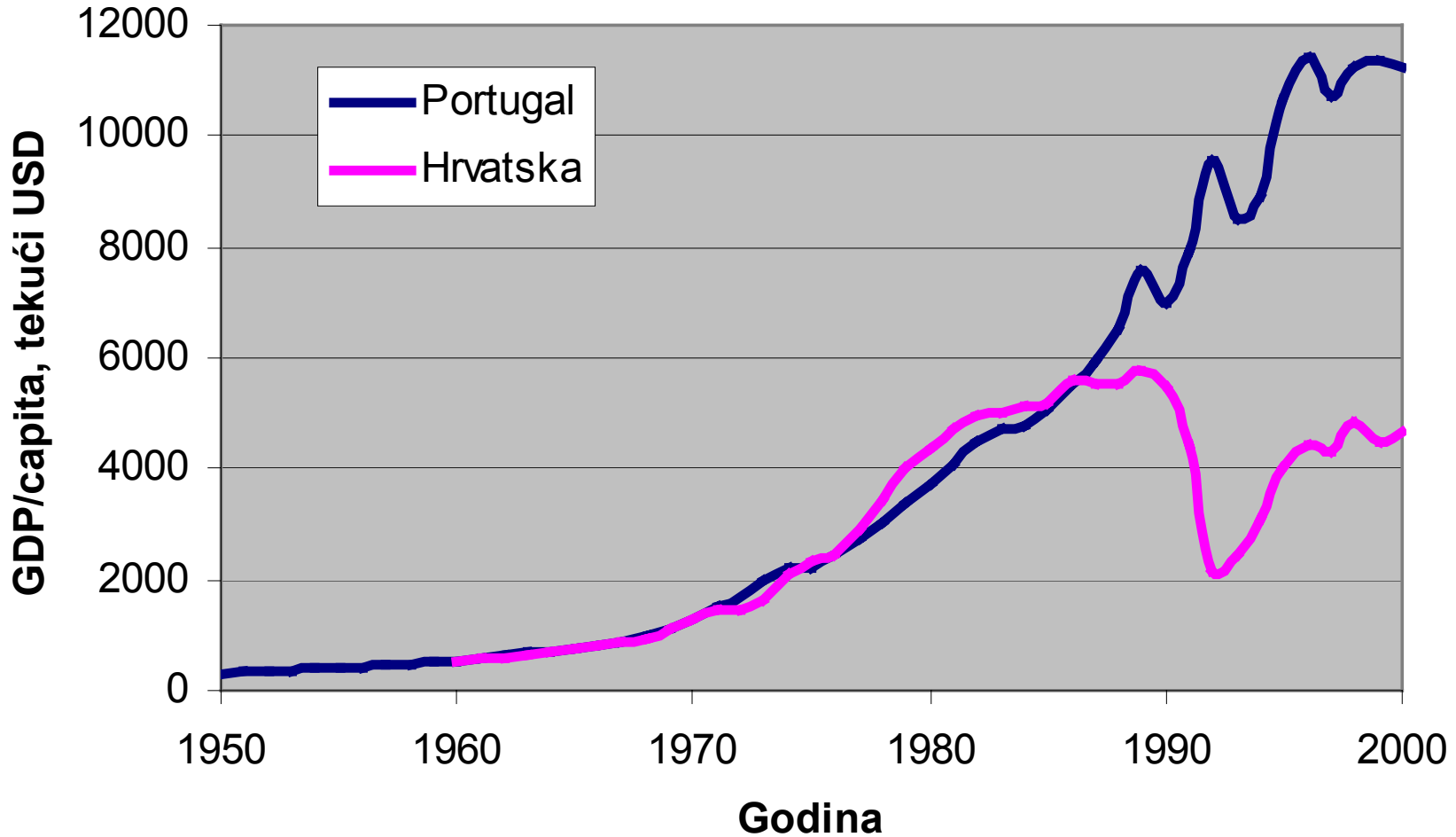

ZAŠTO PORTUGAL?

ZAŠTO PORTUGAL?

➤ **TRŹIŠTE ELEKTRIČNE ENERGIJE**

Elektroenergetski sistem Portugala

Liberalizirani dio trŹišta električne energije

Proizvođači na posebnom režimu

➤ **TRŹIŠTE PRIRODNOG PLINA**

➤ **USPOREDBA S HRVATSKOM NAKON DONOŠENJA ENERGETSKIH ZAKONA**

ZAKONSKA REGULATIVA

- **Direktiva EC o unutrašnjem tržištu električne energije - 1996/97**
- **Direktiva EC o unutrašnjem tržištu prirodnog plina – 1998**
- **Direktiva EC o promociji električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora na zajedničkom tržištu - 2001**

Tko čini unutrašnje tržište?

- **zemlje članice EU**
- **mogu se priključiti pridruženi članovi**

ENERGETSKA POLITIKA PORTUGALA

Ciljevi

Mjere

TRŽIŠTE ELEKTRIČNE ENERGIJE

Gradnja novih proizvodnih kapaciteta

- tenderom (kao i Hrvatska)

Transmisija ($\geq 110\text{kV}$)

- država preuzela 70% tvrtke REN
- *third party access*
regulirani (kao i Hrvatska)
- direktni vodovi

Distribucija

- fuzioniranje distribucije u jednu tvrtku (2000)

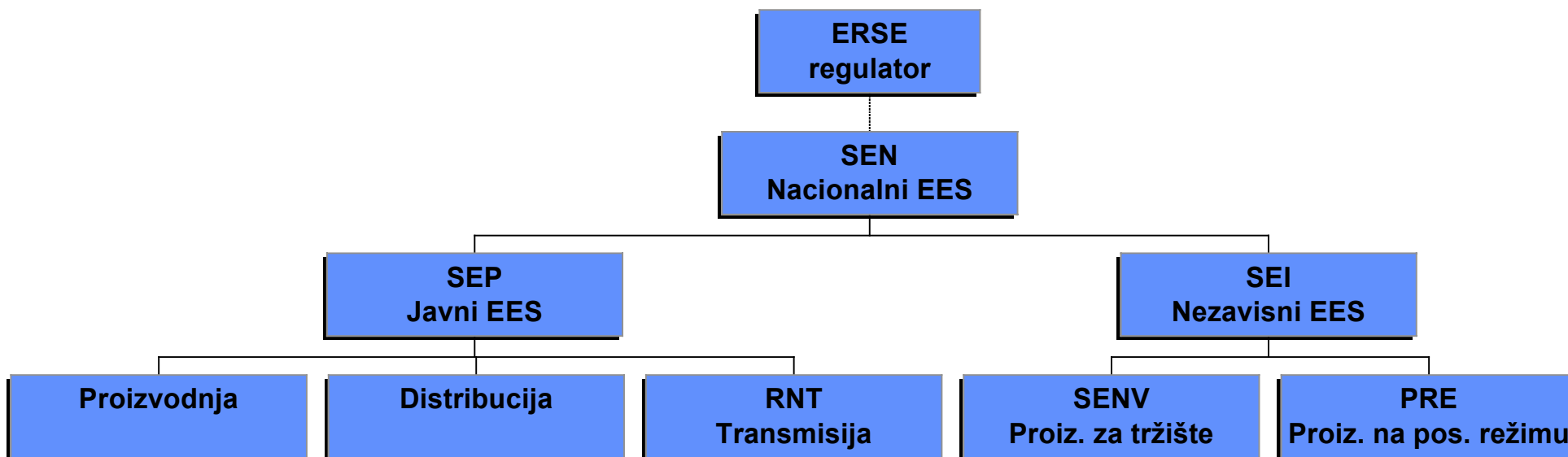
OTVARANJE TRŽIŠTE ELEKTRIČNE ENERGIJE

Potencijalno liberalizirani dio tržišta

- 33% potrošnje
- potencijalno povlašteni potrošači > 9 GWh
- + 8% distribucije
- 200 potencijalno povlaštenih potrošača (15% količine i 7% vrijednosti prodaje EDP-a)
- očekuje se 2002. povlašteni položaj za sve potrošače osim one na niskonaponskoj mreži

ELEKTROENERGETSKI SISTEM PORTUGALA

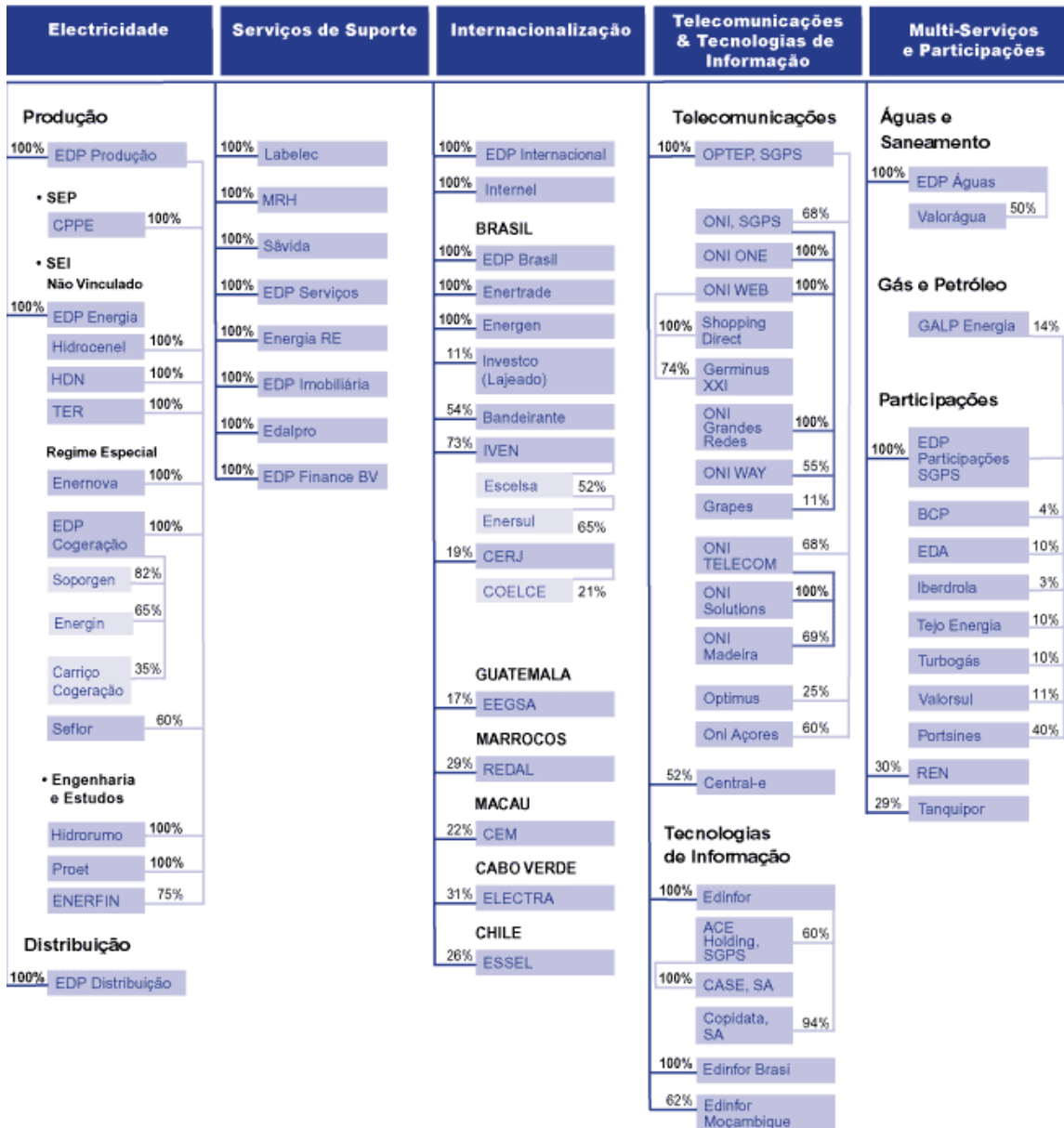

ELEKTROENERGETSKI SISTEM PORTUGALA

Holding	10% EDP			100% EDP				
EES	SEP			SEI				
Režim				SENV		PRE		
Tvrtka	Turbogás	Tejo Energia	CPPE	HDN, Hidrocenel, EDP Energia	Enernova, EDP Cogeraçao, itd.	Industrija	Nezavisnii	
Hidroenergija	-	-	3903	270	-	-	190	
Ugljen	-	584	1192	-	-	-	-	
Mazut	-	-	1523	-	-	-	-	
Plin	990	-	-	-	-	-	-	
Mazut/Plin	-	-	236	-	-	-	-	
Diesel	-	-	329	-	-	-	-	
Vjetar	-	-	-	-	30	-	74	
Biomasa	-	-	-	-	9	-	-	
Kogeneracija	-	-	-	-	67	1090	-	
Ukupno tvrtke	990	584	7183	270	106	1090	264	
Ukupno režim	8757			270	1460			
Ukupno holding			7559					

Grupo EDP

EDP - PORTUGALSKA ELEKTROPRIVREDA

Širenje EDP-a:

- integracija iberskog tržišta – kupnja **Hidrocantábrico**
- telefonija
- nafta \$ plin (GALP)
- LNG
- luke
- voda
- zemlje u razvoju

PRIVATIZACIJA EDP-a

Privatizacija:

- flotacija na stranim i domaćoj burzi
- strateškim investitorima

Dinamika privatizacije:

- 1994. - 30%
- 1995-99 - 19.5%
- 2000. - 20%

Struktura vlasništva:

- Država - 30.9%
- BCP – 4.9%
- Iberdrola - 4%
- ostali - 60.2%

NEZAVISNI PROIZVOĐAČI

Turbogás

- PowerGen 50%
- RWE 25%
- Siemens 10%
- EDP 10%
- Koch
Transporttechnik 5%
- 15-god. PPA -> SEP
- 990 MW, 1.3 TWh
1998

TejoEnergia

- National Power 45%
- Endesa 35%
- EdF 10%
- EDP 10%
- 584 MW, 2.8 TWh
1998

SENV – SLOBODNO TRŽIŠTE

SENV:

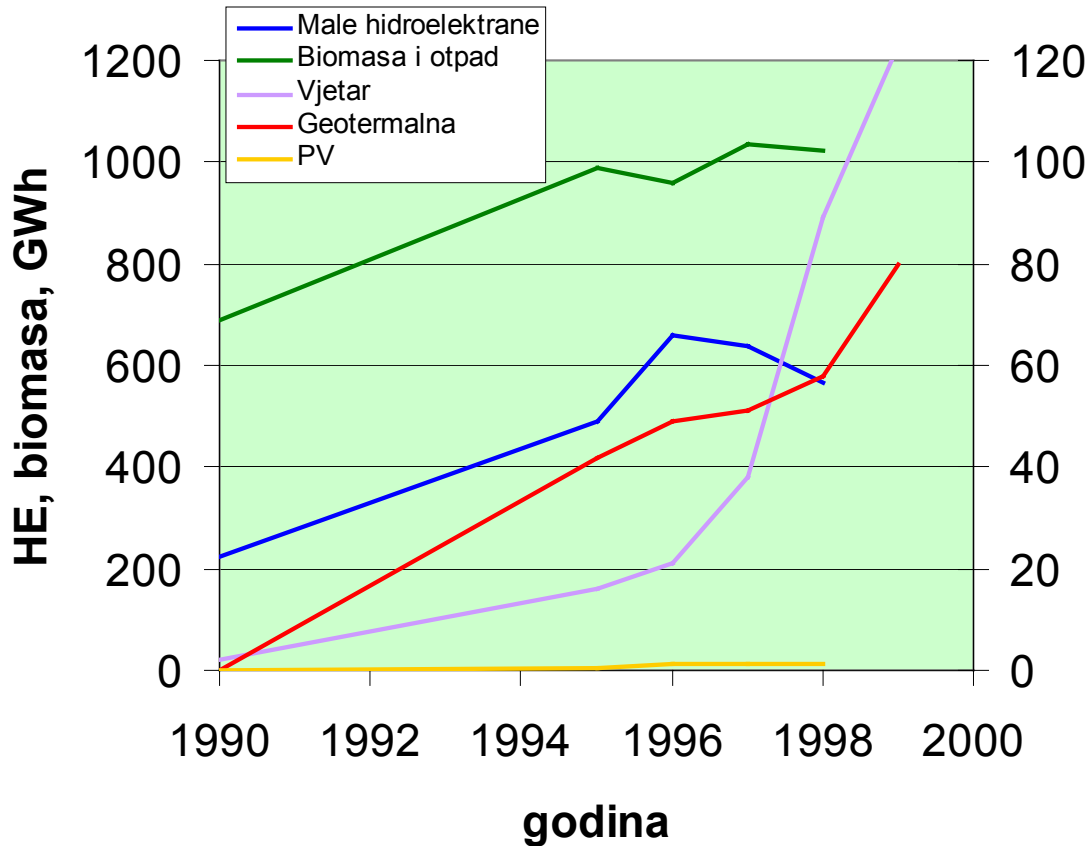
- liberalizirano tržište
- prodaje u SEP
- 34 HE, 3 tv. (EDP Energia, HDN, Hidrocenel)
- 270 MW, 2% proiz.
- UVOZ

Stvarno liberalizirano tržište

- 22 povlaštena kupca izašla iz javnog sistema
- čine 1.4% količine i 0.3% vrijednosti prodaje EDP-a
- 12 kupaca -> EDP Energia
- 10 kupaca -> Endesa (uvoz)

POVLAŠTENI PROIZVOĐAČI

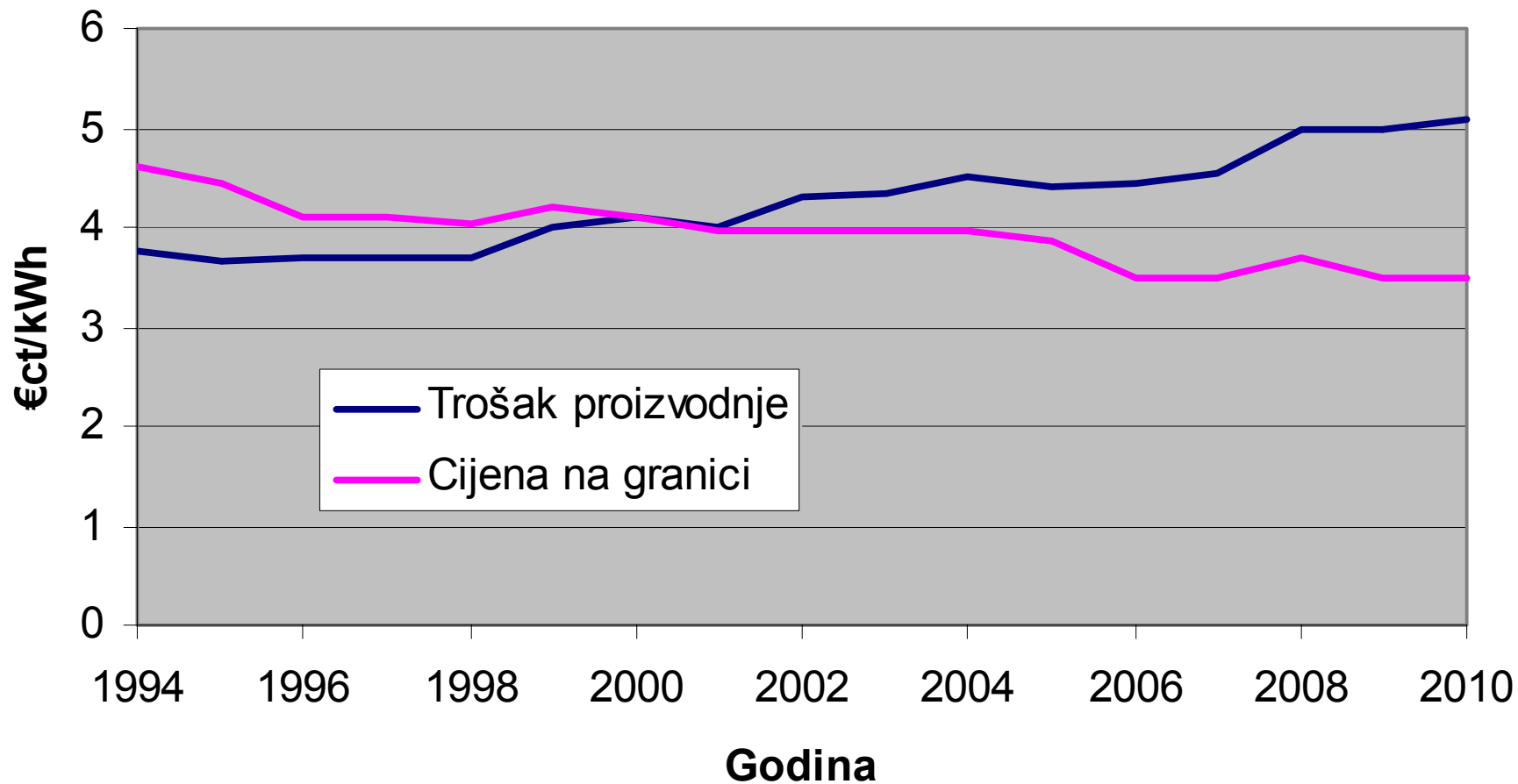

PRE:

- obavezni otkup u SEP
 - povlaštena tarifa
 - MAHE, vjetar (EDP)
 - Kogeneracija
- 4.5 TWh proiz.
13% proizv. 1998
1.3 TWh u SEP
1320 MW

TRŽIŠTE ELEKTRIČNE ENERGIJE

TRŽIŠTE PRIRODNOG PLINA

Transport

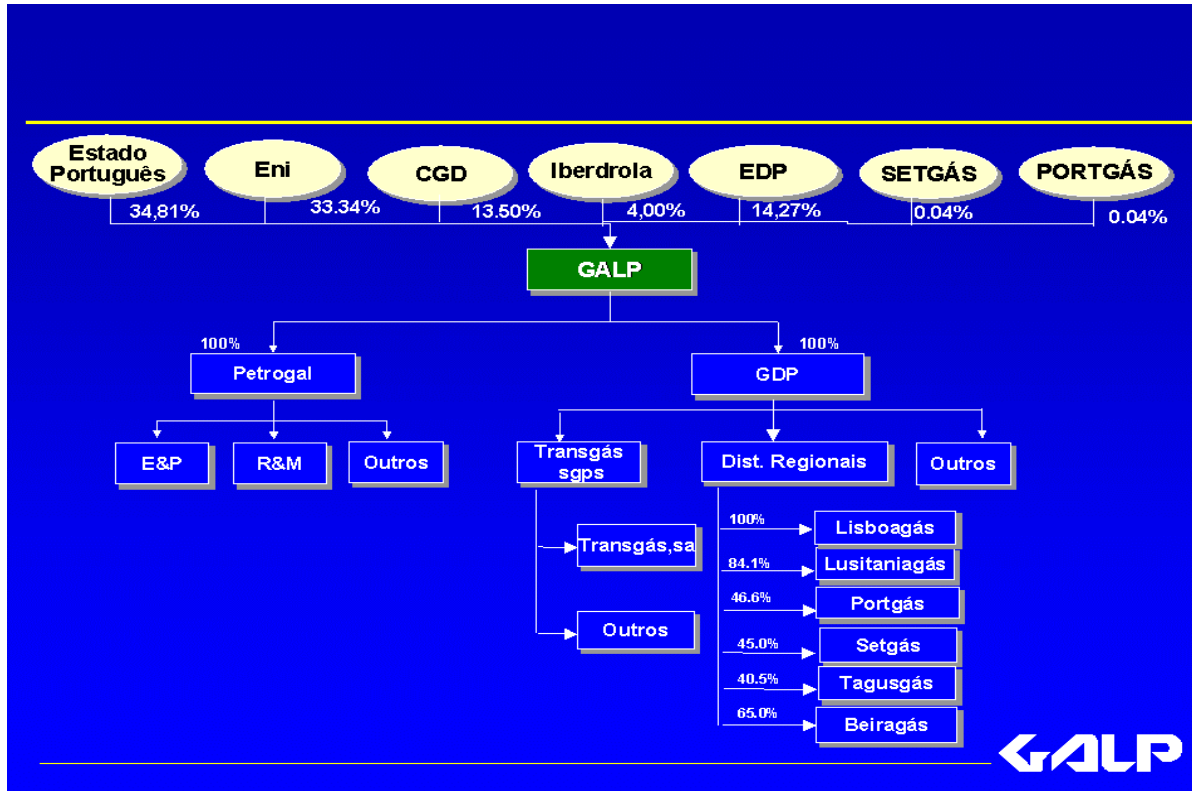
- knjigovodstveno odvajanje (*unbundling*)
- *third party access*
pregovorni (Hrvatska) ili regulirani
- Grčka i Portugal (do 2007) izuzeti od direktive

Otvaranje tržišta u EU

- 20% (2000) → 28% (2005) → 33% (2010)
- već formalno liberalizirano 80% tržišta

PLINIFIKACIJA PORTUGALA

USPOREDBA S HRVATSKOM

- usporedivi početni uvjeti (Zašto Portugal ?)
- divergiranje gospodarskih pokazatelja sredinom '80-ih

Paralelna društveno-gospodarska tranzicija **P** i **HR**

(⇒ tržišna i strukturna prilagodba gospodarstva)

- okvir za tranzicijske procese:
uređen (EU) vs. **kaotičan**
- “nacionalna” energetika !?
- konsenzus !?

USPOREDBA S HRVATSKOM

AKTUALNO STANJE HR (XII 2001)

- **novi zakonski okvir (ZoE, 3 Z. o en. tržištima, ZoVR)**
 - EU kompatibilan temelj
 - sekundarna legislativa u pripremi
 - opasnosti prereguliranja ?
- **počeci konsenzusa oko smjerova/ciljeva tranzicije u energetici**
- **dileme oko prednosti/opasnosti otvaranja**
 - modeli restrukturiranja / privatizacije
 - uloga stranih tvrtki (partnera ili konkurenata ?)
- **prihvaćanje - prvi praktični potezi na razini tvrtki**

USPOREDBA S HRVATSKOM

RAZLIKE

- **EU okvir - nacionalne derogacije**
 - **Okvir u nastajanju; dobar start - kritična (provedbena) faza slijedi**
- **Jasna strategija - rano restrukturiranje**
 - **Lutanje u definiranju ciljeva; paralelni potezi**
- **Konsenzus oko pretpostavki (tržišta)**
 - **Suočavanje s realnošću (pretpostavke zdravog sustava)**
- **Jasni vlasnički odnosi**
 - **Naslijeđene nejasnoće; vlasnička i upravljačka prava**

USPOREDBA S HRVATSKOM

KRITIČNI FAKTORI

- **široki i stvarni konsenzus**
 - ciljevi, preduvjeti, posljedice, otvaranje
- **svijest o potrebnim koracima/fazama, usprkos nužnosti simultanih procesa - *festina lente***
- **konzekventnost umjesto prereguliranosti**
- **praktičnost (primjenjivost) sekundarne legislative**
 - konačno suočavanje s realnostima
 - otvorenost alternativnim modelima
- **transparentnost i odgovornost vlasništva**

ZAKLJUČAK

Elektroenergetski sistem

- restrukturiranje, demonopolizacija proizvodnje i 33% potrošnje, privatizacija
- integracija iberskog tržišta – prvo regionalni nivo
- daljnja liberalizacija

Plinifikacija u začetku, ali brzo napreduje

Visoki stupanj isprepletenosti energetskih sustava (EDP + GALP)